CURAÇAO EN ONDERHOORIGE EILANDEN 1816—1828

DOOR

MR. B. DE GAAY FORTMAN

II

De aanstelling van ambtenaren was aan den Koning voorbehouden; voor zoover het tegendeel niet uitdrukkelijk bepaald was, zou de gouverneur-generaal in de opengevallen plaatsen mogen voorzien, in afwachting van des Konings beschikking. Bij de eerste benoemingen na de herstelling van het Nederlandsch gezag had de Koning bijna in alles voorzien bij besluiten van 8, 13 en 20 October 1815. Mr. P. B. van Starckenborgh, de raad-fisikaal, was reeds onder het Engelsche bestuur in die betrekking. Ook de secretaris van den Raad van politie, W. Prince, en die van den Raad van civiele en crimineele politie, Mr. H. R. Hayunga, de magazijnmeester van alle magazijnen, G. C. Muller, en de ontvanger van de in- en uitgaande rechten, M. Schotborgh Gzn., waren op het eiland. Het corps aan boord van de *Prins van Oranje* behoeft hier niet andermaal genoemd. Eigenaardig, dat in het Hof van justitie tenminste twee plaatsen onbezet waren gelaten, en hetzelfde het geval was met het College van commercie en zeezaken. De havenmeester W. A. van Spengler ¹⁾ kwam eerst na de inbezitneming.

Van ouds was er een zekere rangorde onder de ambtenaren geweest, die in 1821 opnieuw vastgesteld werd ²⁾. De fisikaal, de voorzitter van den Raad van justitie en de

¹⁾ Zie over hem *De oprichting der Curaçaosche schutterij*, t. a. p. bladz. 114.

²⁾ Oud-archief no. 248.

raad-contrarolleur der financiën ¹⁾ kwamen in de eerste klasse, de raden van politie en die van civiele en crimineele justitie in de tweede, de leden van het College van commercie en zeezaken, de secretaris van den Raad van politie, tevens van het laatstgenoemde college, de gouvernementssecretaris en die van den Raad van justitie met den hoofdontvanger in de derde klasse, in de vierde de commandeurs van Bonaire en Aruba, de magazijnmeester, de havenmeester en loods, de inspecteur der publieke wegen, de waagmeester, de ontvanger van het klein zegel, de vendumeester, de directeur van de collaterale impost en de accijnsmeester, in de vijfde klasse o.a. de stadschirurgijn en de tolk.

Voor een groot deel was het ambtenarencorps werkzaam op een niet hoog loon met bijkomende baten. Van hoog tot laag was dit zoo ²⁾; soms waren die bijkomende baten zeer belangrijk, waartegenover het klerkenpersoneel geheel of gedeeltelijk voor rekening van de hoofdambtenaren kwam.

Het best bezoldigde ambt was dat van W. Prince. Als secretaris van den Raad van politie genoot hij 3000 gld. bezoldiging en ongeveer 8500 gld. aan bijkomende baten, als gouvernements-secretaris 2000 en 6800 gld., als secretaris van het College van commercie en zeezaken ongeveer 25 gld. aan bijkomende baten, en bovendien had hij nog evenals de secretaris van het Hof van justitie inkomsten als notaris. Zeven klerken met tezamen 5175 gld. bezoldiging uit de gouvernementskas stonden hem bij. Met Cantz'laars bezuiniging moest hij het meeste missen. Het ambt van gouvernements-secretaris werd van het zijne gescheiden en opgedragen aan Mr. W. W. Duyckinck ³⁾. Als diens taak wordt genoemd het oppertoezicht over alle

¹⁾ Nuboer beklagde zich erover, dat de voorzitter van den Raad van justitie bij afzonderlijke koninklijke beschikking boven hem geplaatst werd. Oud-archief no. 308.

²⁾ Een volledige opgaaf van alle bijkomende baten is te vinden in *de Cur. Crt.* van 6 Jan. 1821 e. v.

³⁾ Zie over hem *De oprichting der Curaçaosche schutterij* t. a. p. bladz. 106. Toen hij in 1822 weesmeester werd, kwam het gouvernementssecretariaat weer aan W. Prince.

documenten en papieren, ter gouvernementssecretarie berustende, zorg voor de expeditie der bevelen van den gouverneur. Hij ontving daarvoor 1000 gld. uit de bijkomende baten van den secretaris van den Raad van politie en eigen bijkomende baten, maar kreeg vijf klerken te betalen. Prince, die alleen de bijkomende baten der beide, hem gelaten, secretariaten ontving, moest daarvan al zijn klerkenpersoneel betalen.

Reeds bij Koninklijk besluit van 18 November 1815 no. 5 ¹⁾ was aan Kikkert opgedragen, om te overwegen, in hoever het nuttig zou zijn, de bijkomende baten der ambtenaren te doen vervallen aan de koloniale kas en op welk bedrag dan de bezoldigingen zouden moeten worden gesteld. Tot een voorstel is het niet gekomen ²⁾.

Het plan van bezuiniging van Cantz'laar greep diep in de bestuursinrichting in. De reeds genoemde verandering bezuinigde ruim 10.000 gld. Voorts was er een algemeene bezoldigingsverlaging. De fiskaal kwam van 8000 gld. ³⁾ op 4000, zoodat Elsevier met zijn bijkomende baten als fiskaal nog niet aan zijn bezoldiging als president van het Hof van justitie (dat nu van 6000 op 5000 gld. gebracht werd) kwam. In 1823 werd zijn bezoldiging op zijn aandrang met 2000 gld. verhoogd.

De afdeeling Financiën leende zich naast de Secretarie het best tot bezuiniging. Vroeger had men daar alleen een boekhouder-generaal op 5000 gld. en 2 klerken, voor 3000 gld. te zamen, gehad. Onder Kikkert bedroeg de bezoldiging van den raad-contrarolleur 8000 gld., dus evenveel als te voren de geheele dienst, het overige personeel kostte 5550 gld. Cantz'laar bracht de bezoldiging van den raad-contrarolleur op 5000 gld., dat van den boekhouder op 2200 gld. en dat van 2 klerken op 1100 gulden. Voorts was er een ontvanger-generaal, wiens bijkomende baten op 11

¹⁾ O u d - a r c h i e f no. 303.

²⁾ Wel is een lijst samengesteld van alle in 1816, dus van 4 Mrt. tot 31 Dec., door de ambtenaren genoten bijkomende baten. O u d - a r c h i e f no. 389.

³⁾ Misschien berust dit hooge bedrag op de oude berekening der peso op 2 gld., want onder het Engelsche bestuur genoot Van Starckenborgh als fiskaal volgens Teenstra, *t. a. p.* I, bladz. 194 4000 pesos.

tot 12000 gld. geschat werden; bezoldiging had hij niet. Dit ambt werd in 1821 afgeschaft en vervangen door dat van hoofdontvanger, die door vermindering der perceptiegelden ook op heel wat minder moest rekenen.

Op andere ambten werd bezuinigd door afschaffing van bezoldigingen en aanstelling op onzekere baten, afhankelijk van verrichte werkzaamheden of ontvangsten voor de koloniale kas.

Met inbegrip der bezuiniging op militaire uitgaven werd de geheele kostenvermindering, die Cantz'laar aanbracht, op 137.530 gld. geraamd. Voorwaar, Cantz'laar kon licht 30.000 gld. belastingvermindering in uitzicht stellen bij zijn intree-rede.

Eenige ambtenaren hadden voor hun beheer borg te stellen ¹⁾.

De kantooruren waren van 8 tot 3.

Het hoogste ambt na dat van den Gouverneur was dat van Raad Fisikaal. Volgens artt. 66 moest hij ten minste 30 jaar oud en meester in de rechten zijn, in Nederland of een zijner koloniën geboren of genaturaliseerd. In strafzaken voor den Raad van justitie vertegenwoordigde hij „de Hooge Overheid”, en in burgerlijke rechtsgedingen diende hij desgevraagd den Raad van advies. Als hoofd der politie werd hem met name aanbevolen het toezicht op de naleving van de „reglementen en wetten tegen de fraudes en verkorting van 's Lands regten”. Zijn instructie was een der eerste, die werden vastgesteld ²⁾.

Mr. P. B. van Starkenborgh, in de wandeling Sjon Piet genoemd ³⁾, was ziek, toen Kikkert het bewind aanvaardde. De vergaderingen van den Raad van politie woonde hij vóór 8 Mei 1816 niet bij, en de eigenlijke fiskaalswerkzaamheden liet hij met goedvinden van den gouverneur

¹⁾ Deze borgtochten waren niet hoog. De hoofdontvanger moest 1000 pesos storten evenals de beide administreerende weesmeesters; de secretaris van den Raad van politie, de waagmeester, de accijnsmeester en de loods ieder 250 pesos en de secretaris van het Hof van justitie 100 pesos.

²⁾ Oud-archief nrs. 245, 246, 248, 251 (als waterfiskaal).

³⁾ Niet „John Piet”, zooals Teenstra, *t. a. p.* I, bladz. 194 wil doen gelooven.

generaal waarnemen door Mr. Hayunga als adjunct-fis-
kaal, buiten bezwaar van 's lands schatkist ¹⁾). Met de
bijkomende verdiensten van het fiskaalsambt en de fis-
kaalswoning moest deze laatste zich tevreden stellen. Die
bijkomende verdiensten, van 4 tot 31 Dec. 1816 bedroegen
zij Ps. 457, bestonden voor een groot deel uit het $\frac{1}{3}$ der
boeten, die opgelegd werden, en overigens voor de helft
aan de koloniale kas en voor de wederhelft aan den aan-
brenger kwamen.

Talrijk zijn de adviezen, die Van Starckenborgh aan
den gouverneur-generaal en in den Raad van politie
heeft uitgebracht. Er zal nog gelegenheid zijn, daarover
een en ander mee te deelen. Zijn rechtsgeleerde adviezen
zijn, naar den eisch van dien tijd, zwaar gedocumenteerd
met aanhaling uit schrijvers en teksten uit het Romein-
sche recht. Zijn langdurig verblijf in de kolonie heeft hem
als kenner van land en volk ook in dit opzicht een goed
raadsman van den gouverneur-generaal gemaakt.

Als Van Starckenborgh in Kikkerts plaats het hoogste
gezag moet waarnemen, volgt Mr. I. Elsevier hem op. Hij
kon het werk wel zelf af, zonder adjunct-fis-kaal, nog geen
50 jaar oud als hij was. Toen hij geroepen werd tot het
ambt van gouverneur-generaal ontstond er in de vereenig-
de vergadering der beide raden, welker gevoelen hij op het
voetspoor van zijn voorganger inwon, een ernstig mee-
ningsverschil over de opvolging in het fiskaalsambt. Het
ging om Mrs. Hayunga en Serrurier, die beiden al spoed-
ig op verzoek van den voorzitter de vergadering verlie-
ten, evenals Mr. Duyckinck, die belang had bij de benoe-
ming van Mr. Serrurier, omdat hem dan allicht het voor-
zitterschap in den Raad van justitie zou ten deel vallen.
Er was een ministerieele aanschrijving van 31 Jan. 1820,
waarbij Mr. Hayunga voor het geval van ontslag van Van
Starckenborgh „provisioneel” als diens opvolger was aan-
gewezen ²⁾). Daarin zagen de meeste raadsleden „des Ko-

¹⁾ Diens instructie in Oud-archief no. 245.

²⁾ Bij Kon. besluit van 31 Dec. 1816 (Oud-archief no. 303) was
indertijd afgewezen het verzoek van Mr. Hayunga, toen adjunct-fis-
kaal, om te hebben het recht van survivance van den post van fis-
kaal.

nings gemanifesteerden wil", behalve Van Spengler, die er op wees, dat deze beschikking achterhaald was door de koninklijke goedkeuring van Elseviers optreden als fiscaal ad interim. De waarnemende gouverneur-generaal was voor Mr. Serrurier, omdat Hayunga den vereischten leeftijd van 30 jaar nog niet had, en hij benoemde Serrurier ook, niettegenstaande alle leden in hun gevraagde schriftelijke adviezen bij hun mondeling geuit gevoelen bleven ¹⁾).

Mr Elsevier, welhaast Mr. en daarna Jhr. Mr. Rammelman Elsevier ²⁾ heeft als fiscaal, in welk ambt hij bij Cantz'laars komst bevestigd werd, een zeer zwaren tijd gehad. Ik mag herinneren aan zijn optreden in zake de expeditie tegen Porto Rico ³⁾ en in zake de dubloenenzaak ⁴⁾. Vele adviezen heeft hij uitgebracht in verband met de maatregelen der oorlogvoerenden op de Spaansche kust.

Een ander belangrijk ambt, ofschoon niet in rang op dat van fiscaal volgend, was het ambt van Raad Contrarolleur Generaal over de Financien en de Magazijnen. Zijn titel zegt het, dat hij belast was „met het algemeen toeverzicht over de Financien en de Magazijnen, en alles, wat daartoe betrekking heeft, inzonderheid met dat over alle de comptabele ambtenaren en kantoren." Hij had met adviseerende stem zitting in den Raad van politie. Zijn instructie dateert eerst van 1822 ⁵⁾.

¹⁾ Oud-archief no. 396.

²⁾ Geboren in 1770 had hij in Holland reeds een staat van dienst achter den rug als secretaris, raad en schepen van Harderwijk, schout, vrederechter en notaris te Barneveld en Voorthuizen. In 1821 nam hij den naam Rammelman van het uitgestorven geslacht zijner betovergrootmoeder aan, (Zie Het Koloniaal Weekblad van 17 Sept. 1925) en 8 jaar later werd hij in den adelstand verheven. Van 1828—1836 was hij directeur van Curaçao en onderhoorigheden. Hij stierf in 1841 te Ede. Zijn gelijknamige zoon, die eerst verschillende ambtenaarsposten in de kolonie bekleed heeft, was van 1849—1854 gouverneur van Curaçao. Diens zoon was president van het Hof van justitie in de kolonie. Nakomelingen van dezen wonen nog op Curaçao.

³⁾ Zie De West-Indische Gids Jan. 1927, bladz. 392 e. v.

⁴⁾ Zie De West-Indische Gids Mei/Juni 1926, bladz. 42 e. v.

⁵⁾ Oud-archief no. 248.

Bij Koninklijk besluit van 13 October 1815 was Hendrik Jacob Nuboer ¹⁾ in deze betrekking benoemd. Hij schijnt van zwak lichaamsgestel te zijn geweest. In den Raad van politie kwam hij bijna nooit „wegens indispositie”. Reeds in 1819 ging hij met verlof naar Holland en bleef bijna 2 jaar weg. In 1824 stierf hij. De gouverneur besloot toen voorloopig in deze vacature niet te voorzien. Den eersten commies en boekhouder op het raad-contra-rolleurs kantoor J. P. Bosch ²⁾ werden de functiën, aan het ambt verbonden, opgedragen zonder zitting in de Raad van politie en in de Weeskamer, waar Nuboer ook niet veel gekomen was. Bij de reorganisatie onder Cantz'-laar werd C. L. van Uytrecht ³⁾, die van 1819—1821 Nuboers plaats had ingenomen, tot hoofdontvanger benoemd.

Aan Kikkert gaf Nuboers beheer meer dan eens aanleiding tot opmerkingen; herhaaldelijk moest worden aangedrongen op inzending van afrekeningen en staten, en hoewel de hieruit blijkende nalatigheid voor een groot deel ten laste van den ontvanger-generaal Ms. Schotborgh Gz. kon gesteld worden, ontkwam Nuboer toch niet aan een betuiging van ernstige ontevredenheid van wege den Minister van koloniën kort vóór zijn verlof. Over Nuboers financieele plannen is reeds een en ander gezegd ⁴⁾; er zal nog meer van te zeggen zijn.

De eerste benoeming van „vier der meest gequalificeer-

¹⁾ Hij nam deel aan den slag bij Waterloo en was ridder in de Militaire Willemsorde. Het is niet onmogelijk dat hij dezelfde Nuboer is, als door Falck in zijn *Gedenkschriften*, uitgegeven door Dr. H. T. Colenbrander, bladz. 102, genoemd wordt als commandant eener cohorte in Amsterdam in 1813. Zijn eerste vrouw J. M. Backer overleed in 1816, later hertrouwde hij met L. E. Schotborgh. Er waren meer Nuboers in denzelfden tijd op Curaçao: een praktizijn J. W. Nuboer en een 2de luit. der schutterij W. Nuboer, waarschijnlijk dezelfde persoon. Volgens *de Cur. Crt.* van 27 Jan. 1866 was de toen gepensioneerde kapitein der jagers C. M. Nuboer een zoon van den raad-contrarolleur.

²⁾ Een broer van Ds. G. B. Bosch.

³⁾ Van Uytrecht speelde meer dan één belangrijke rol in dezen tijd. Van 1816 tot 1819 was hij nog lid van den Raad van politie, in 1821 werd hij kapitein-commandant van den landstorm. Ten slotte was hij van 1842 tot 1844 nog directeur ad interim van Curaçao en onderhoorigheden. Hij woonde op Zeelandia achter het Schottegat.

⁴⁾ *Munt- en geldmoeilijkheden op Curaçao voor honderd jaar t. a. p.*

de Ingezetenen, den ouderdom van vijf- en twintig jaren vervuld hebbende, en, wanneer zij niet directelijk in het Vaderland gewoond hebben, ten minsten twee jaren op Curaçao zijnde gedomiciliëerd geweest" (art. 24) tot leden van den Raad van Politie was zonder meer aan den gouverneur-generaal opgedragen. Bij besluit van 4 Maart 1816 ¹⁾ benoemde Kikkert, „volkomen vertrouwen stellende op (hunne) bekwaamheid, Naarstigheit, yver, vigilantie en trouw", B. A. Cancryn, G. Duyckinck, A. A. Beutner en C. L. van Uytrecht, dezelfden, die onder het laatste Engelsche bewind deze ambten bekleed hadden ²⁾. Als secretaris trad op, door den Koning benoemd, de reeds genoemde dertigjarige Willem Prince, „een der werkzaamste menschen die ik ooit ontmoet heb", zegt Abbring ³⁾.

Na het aftreden van Duyckinck in 1818, het overlijden van Beutner een jaar later en den overgang van Van Uytrecht tot een ander ambt heeft de Raad geruimen tijd bestaan uit Cancryn, Theods. Jutting, C. A. baron de Larrey ⁴⁾ en I. I. Beaujon. Bij diens gewone aftreding liet Cantz'laar Jutting vallen, waaraan de moeilijkheden, die hij met hem in de munt- en geldzaken had, niet vreemd geweest zijn. Behalve de aftredende volgens art. 27 was I. N. C. Jutting voorgedragen, het lid van het Collegie van commercie en zeezaken, tegen wien de gouverneur gelijksoortige bezwaren had. Dokter Beevers werd benoemd. Toen Cancryn in 1827 weesmeester werd ⁵⁾, droeg de Raad weer I. N. C. Jutting voor met den pas door den gouverneur als lid van den Raad van justitie gewipten

¹⁾ Oud-archief no. 272.

²⁾ Cancryn, Duyckinck en Beutner hadden al in 1803 zitting, maar daarna niet voortdurend.

³⁾ *Weemoedstoonen*, bladz. 89. Ook Teenstra, *t. a. p.* I, bladz. 64 prijst zijn arbeidzaamheid. Behalve gouvernements-secretaris, secretaris van het College van commercie en zeezaken, en notaris, was hij ook nog kapitein-vice-commandant der schutterij. Hij overleed in 1834.

⁴⁾ Zie over hem *De oprichting der Curaçaosche schutterij*, *t. a. p.* bladz. 115.

⁵⁾ Cancryn was toen reeds 74 jaar. Hij stierf in 1837, na 57 jaar ingezetene der kolonie geweest te zijn. Teenstra, *t. a. p.*, I, bladz. 96 deelt mee, dat hij op Groot-Salienja achter het Schottegat woonde.

G. Striddels en met G. F. Lenz, plaatsvervangend lid van het College van commercie en zeezaken. Deze laatste verontschuldigde zich, toen de gouverneur hem benoemd had, nog wel wegens zijn onkunde in de Nederlandsche taal ¹⁾. De voordracht werd toen aangevuld met J. C. Meyer, als lid van den Raad van justitie, den gouverneur niet minder ongevallig dan de andere voorgedragenen. Als minst kwade van de drie zal de gouverneur toen Jutting gekozen hebben.

De zittingsduur der leden was op acht jaar bepaald, alle twee jaren moest één lid aftreden ²⁾. Ten overvloede was bepaald, dat het onderscheid tusschen Raden en Burger-Raden was afgeschaft (art. 25).

Met een bewering, dat de economische toestand der kolonie bij het herstel van het Nederlandsch gezag in 1816 ongunstig was, en in de eerste jaren slechter geworden is, omdat de handel kwijnde en een langdurige droogte (1820—1825) het land teisterde mag men zich niet tevreden stellen in een opstel, dat op bronnenonderzoek gebouwd is. De moeilijkheid is echter, dat rechtstreeksche bronnen, die de noodige gegevens verschaffen, niet aanwezig zijn ³⁾. In de notulen van den Raad van politie, die over belangrijke onderwerpen, vooral van geldelijken aard, soms uitvoerig de gedachtenwisseling vermel-

¹⁾ Uit den Compagnie's tijd was overgenomen het verbod om het raads-lidmaatschap te weigeren anders dan wegens volbrachten tienjarigen dienst-tijd als raadslid, 60-jarigen leeftijd, ziekte of soortgelijke omstandigheden. Bij „eigendunkelijke weigering” moest daarvan door het Departement van Koophandel en Koloniën aan den Koning worden kennis gegeven, die, „een zoodanig weigerachtig lid” (sic!) zelfs de kolonie zou kunnen ontzeggen (artt. 29, 30, 31). Zie over Cantz'laars oordeel over kennis van het Nederlandsch o. a. Het Koloniaal Weekblad van 23 Juli 1925.

²⁾ De Raad zelf maakte deze bepaling niet na te leven, door 19 Febr. 1822 te besluiten, dat leden, die in tusschentijds opengevallen plaatsen gekozen werden, niet den dienstdag van hun voorganger zouden voortzetten. Er is dan ook weinig van geregelde aftreding te bemerken.

³⁾ Ten minste niet in het *Oud-archief* van Curaçao, Aruba en Bonaire. De nrs. 307—317 *ingekomen civiele binnenlandsche brieven 1816—1827* bevatten verscheidene geleidebrieven van ambtelijke gegevens, die zelf echter ontbreken, o. a. de in art. 21 Reg. regl. genoemde staten van den raad-contrarolleur-generaal, die met des gouverneurs consideratiën naar het Departement van Koophandel en Koloniën gingen.

den, en in de bijlagen meermalen uitgewerkte nota's bevatten, is echter veel opgenomen, dat een kijk op den economischen toestand geeft, en dit gemis vergoedt.

Dat de raadsvergaderingen onder Kikkert zooveel talrijker en zooveel belangrijker waren dan onder Cantz'laar komt zeker ook wel door de verschillende wijzen van besturen, door den gouverneur-generaal en door den eersten gouverneur gevolgd, maar ligt toch in de eerste plaats aan den veelomvattenden arbeid, die de Raad van politie in den eersten tijd met den gouverneur-generaal heeft moeten verrichten aan den opbouw van het staatkundig en economische leven op hechten geldelijken grondslag. Laat ik er aanstonds bijvoegen, dat dit werk niet gelukt is. Ondanks alle maatregelen zat de kolonie, toen Cantz'laar het bewind aanvaardde, diep in de schuld.

Het was ook geen gemakkelijk vraagstuk, dat aan Kikkert ter oplossing was voorgelegd: behalve de militaire uitgaven zou de kolonie zichzelf moeten bedruipen, zei art. 19 zijner instructie. Daartoe was den gouverneur-generaal de zorg voor de goede administratie van het financieuzen opgedragen (art. 21), terwijl de Raad van politie zou helpen zorgen, dat 's Lands ontvangsten behoorlijk werden opgebracht, en alle fraudes daartegen afweren (art. 39).

Provisioneel werden de bestaande belastingen gehandhaafd (art. 72); het Regeeringsreglement gaf bepaalde schikkingen ten aanzien van het middel van den 50sten penning op de vervreemding van vaste goederen en ten aanzien van het hoofdgeld (art. 73), en machtigde den Raad van politie om de bestaande lasten te verhoogen en nieuwe te heffen onder 's Konings nadere goedkeuring als verponding op de huizen, belastingen op de huren, recht van successie in de collaterale linie, het middel van klein zegel, het leggen van een of meer veren over de haven, een pleziergeld „en soortgelijke, welke de locale staat van Curaçao aan de hand geeft zonder echter zoodanige heffingen te doen, die de commercie zouden drukken” (art. 74).

Die „commercie” werd op meer plaatsen in de zorg van

den Raad en van den gouverneur-generaal aanbevolen. In art. 19, waar de vreemdelingen werden aangemoedigd, zich „tot bedrijf van den handel” op Curaçao neer te zetten, in art. 37, waar naast de aanmoediging van landbouw en veefokkerijen en verdere bronnen van welvaren de uitbreiding en conservatie van commercie en zeevaart aan den Raad van politie en den gouverneur-generaal werden opgedragen, en in het geheel daaraan gewijde art. 69: „Ten einde de commercie op Curaçao, zoo veel mogelijk op te beuren, en het Eiland te doen strekken tot eene algemeene marktplaats in de West-Indien, zal deszelfs haven, immers bij provisie, en tot dat door Zijne Majesteit daar omtrent nadere bepalingen mogten worden gemaakt, worden opengesteld voor de schepen van alle Natien, zoo tot in- als uitvoer van allerlei goederen, welke bij speciale besluiten niet mogten worden verboden, onder betaling echter van zoodanige regten, als Zijne Majesteit bij afzonderlijk besluit of de instructie van den Gouverneur-Generaal zal goedvinden te bepalen, en onder zoodanige faveuren voor den Nederlandschen handel, als gepast zullen worden geoordeeld: zullende de Gouverneur-Generaal en Raden van Policie, door gepaste locale inrigtingen, zorgen voor de goede behandeling van de Kooplieden, Schippers en het Scheepsvolk, en zoo veel mogelijk de commercie favoriseren en aanmoedigen”.

Welken omvang de handel had, vindt men uiteengezet in Kikkerts verslag van 1817 ¹⁾. Met een enkel woord zal ik daarvan nog melding maken, als ik de moeilijkheden bespreek, waarmee de handel te kampen had.

In de eerste raadsvergadering, die van 4 Maart 1816, werd een commissie van kooplieden benoemd, bestaande uit H. Leyer, H. A. de Lima, Joseph Foulcke en C. L. Parker, om een nieuw *tarief van in- en uitgaande rechten* te ontwerpen, waarop de waarde der goederen $\frac{1}{4}$ minder dan de marktprijs moest gesteld worden. Den volgenden dag zagen de raadsleden Beutner en Duyckinck zich belast met het ontwerpen van een *tarief van leges op het in- en uitklaren van vaartuigen*, zooveel mogelijk overeenkom-

¹⁾ T. a. p., bladz. 594 e. v.

stig het oude Hollandsche tarief „en zo min drukkend voor de Commercie en Ingezetenen als mooglyk zal zijn” Een week later werden deze tarieven vastgesteld.

Bij de regeling der in- en uitvoerrechten deed zich een bijzondere moeilijkheid voor. Art. 29 van de instructie van den gouverneur-generaal schreef voor vrijdom van alle inkomende en uitgaande rechten voor Nederlandsche schepen, en vrijdom van invoer van alle West-Indische, en daaronder de Noord-Amerikaansche, producten, een en ander „indien geene consideratiën daartegen moogten zijn”. Als eerste maatregel werd de invoer van Noord-Amerikaansche producten met 3 % belast, en werden de uitgaande rechten op den uitvoer in Amerikaansche bodems (28 Maart 1816 uitgebreid tot den uitvoer in vreemde schepen in het algemeen) van huiden, kabrietenvellen, verfhout en zout verminderd op 3 %. Toen, op denzelfden 28sten Maart de Raad besloot, den in- en uitvoer in vaartuigen onder Nederlandschen vlag van en naar vreemde landen (d. i. niet van en naar Nederland) met dezelfde rechten te belasten, behoudens wat betreft den invoer van levensmiddelen, vond hij het noodig uitdrukkelijk uit te spreken, dat dit niet in strijd was met het aangehaalde art 29. De Regeering in het Moederland dacht er echter anders over, en het volgend jaar moest de Raad op aanschrijving van den Directeur-Generaal van het Departement van Koophandel en Koloniën het tarief aldus wijzigen, dat goederen in Nederlandsche schepen onder alle omstandigheden vrij van inkomende en uitgaanden rechten verklaard werden, en alle West-Indische en Noord-Amerikaansche producten van „de Vereenigde Staten” eveneens wat het invoerrecht betreft, mits in schepen van het land van herkomst aangebracht ¹⁾. Men vreesde echter, dat ten gevolge van het ruime voorrecht, aan de Nederlandsche vlag toegekend, vele schepen slechts in schijn onder deze vlag zouden gebracht worden, en daarom werd een belasting van 10 % vastgesteld, te heffen van de koopsom van vreemde vaartuigen, die aan ingeze-

¹⁾ Oud-archief no. 465, notulen 18 Febr. 1817.

tenen, onderdanen van Z. M. den Koning zouden overgaan, te betalen door den verkooper ¹⁾).

De gouverneur-generaal gaf in de volgende vergadering aanstonds uiting aan zijn vrees, dat door de verandering van het tarief 's lands inkomsten, „ontwifelbaar merkelyk” zouden dalen. Als nieuw middel werd daarom een waaggeld van 1 % vastgesteld (op het voorbeeld van het voor tabak bestaande waaggeld van 5 stuivers per 100 pond) van alle producten enz., die gewogen werden, en waarvan het tarief van inkomende en uitgaande rechten bij het gewicht was vastgesteld. De schepen onder Nederlandsche vlag zocht men op een andere wijze te treffen, en wel door de heffing van een haven- en placaatgeld van 1 peso, indien bestemd naar havens van de Spaansche kust van Zuid-Amerika, en van 3 pesos, indien naar elders bestemd, met vrijstelling van de vaart van en naar Aruba en Bonaire van visschersvaartuigen en van vaartuigen, in het Moederland thuisbehoorende.

Een half jaar later (Augustus 1817) kwam het raadslid Cancrijn met een nieuw voorstel, en wel om koloniale en Amerikaansche producten, ingevoerd in vaartuigen van de landen van herkomst, ook met „ingaaende regten” te belasten, en ook zekere „inkomende en uitgaande regten” te stellen op in- en uitvoer in schepen onder Nederlandsche vlag, uitgezonderd alleen die rechtstreeks van een der havens van het moederland komen of daarheen bestemd zijn. Dit om den slechten toestand van 's lands geldmiddelen, die zóó is, „dat de menigvuldige in omloop zijnde Ordonnantien ten laste van den Ontvanger Generaal op den vervaldag niet kunnen afbetaald worden, 't geen niet alleen groote inconvenientien aan de houders daarvan veroorzaakt, maar bovendien nog strekken moet tot verval van 's Lands Crediet, hetwelk op alle mogelijke wyze behoort opgehouden te worden”. De Raad van politie vereenigde zich hiermee en overwoog, dat die heffing

¹⁾ Toen een geval bekend werd, waarbij ter ontduiking van deze heffing de koop prijs op de helft was vastgesteld, werd de gouverneur-generaal gemachtigd om in zulke gevallen de waarde van het schip te laten schatten, en de 10% van het geschatte bedrag te heffen.

den handel ook niet bezwaren zou, en dat men in de kolonie over de bestaande regeling hoogst verwonderd en meerendeels van oordeel was, dat ook de handel het zijne diende bij te dragen tot versterking van 's lands middelen. Zelfs kon men zeggen, dat de handel op de naburige eilanden onder Nederlandsche vlag met vrijen invoer op Curaçao van drooge goederen en koopmanschappen van daar tot nadeel van den handel met het moederland strekte. Op deze gronden werd het noodig geoordeeld, af te wijken van art. 29 van de instructie van den gouverneur-generaal, ten einde aan art. 19 dier instructie te kunnen voldoen, daar de ingezetenen aan het einde van hun draagkracht waren gekomen, zoodat van de nieuwe, in art. 74 Regeeringsreglement genoemde belastingen geen sprake kon zijn. Men vreesde wel, dat in het Moederland de maatregelen ten opzichte van Nederlandsche schepen geen onverdeelde instemming zouden vinden, en toen einde 1817 de Raad-contrarolleur met nieuwe voorstellen kwam, tot verhooging van het familiegeld en van de weeldebelasting met afschaffing van het patentrecht voor de mindere klasse en misschien ook van de belasting op paarden en sjeezen, verklaarde de gouverneur-generaal zich tegen iedere afschaffing van belasting, omdat daardoor de besproken maatregelen minder kans van goedkeuring door den Koning zouden hebben. Die vrees was echter ongegrond. Alle, tot nu toe genoemde, tarieven, rechten en heffingen werden goedgekeurd.

Slechts terloops vermeld ik het *tarief van accys op den in- en uitvoer van wynen en andere soorten van drank* (1816) en een *belasting op den uitvoer van mais* van 3 stuivers voor ieder schepel (1817).

Het *hoofd- en familiegeld*, provisioneel gehandhaafd, kwam meermalen aan de orde. Zoo in 1817, toen de raad-contrarolleur zich beklagde over de slechte opneming van het aantal slaven door de wijkmeesters, die dit werk voor niets moesten doen, en over de „abussieve”, om niet te zeggen „frauduleuse”, aangiften. Slechts 2300 slaven waren aangegeven, voor 1816 en 1817 $\frac{7}{8}$ minder dan voor 1813, 1814 en 1815; bijna „geen eene” planter had „eene

enkele huisbediende" opgegeven. Nuboer stelde voor, in plaats van de wijkmeesters een inspecteur der directe of plaatselijke belastingen aan te stellen, en de daaraan verbonden kosten door een toeslag van 10 % op de daarvoor in aanmerking komende belastingen (hoofdgeld, patentrecht, belastingen op ponten, kano's, rijtuigen en paarden enz.) te leggen. Dit laatste achtte de Raad ondragelijk, en daarom verwierp hij dit voorstel. Wel kon hij meegaan met het voorstel om nieuwe schriftelijke aangiften te vragen onder bedreiging met boeten van 25 tot 200 pesos en verbeurdverklaring van verzwegen slaven. Nog in hetzelfde jaar kwam een progressieve heffing van het familiegeld naar vijf klassen tot stand met vrijstelling van de visschers van het hoofdgeld. Met ingang op 1 Januari 1818 werd het familiegeld weer verhoogd.

Van de in art. 74 genoemde nieuwe belastingen kwam nog in 1816 het *middel van het klein zegel* aan de orde, en werd in hetzelfde jaar een ordonnantie op de *collaterale successie* vastgesteld. Nieuw waren ook een belasting op *winkels, behalve van levensmiddelen, snuiffabrieken, verkoop van drooge waren, goud- en zilverwerken juweelen bij de straat*, alsmede op het houden van *paarden en sjezen* door hen, die geen plantage-eigenaars zijn, en het *patentrecht* (1816). Bij de behandeling van het voorstel-Nuboer, dat tot dit laatste leidde, werden belangrijke besprekingen gevoerd in den Raad van politie. Cancrijn liet zich in zijn onbeholpen Hollandsch heel sterk uit tegen het voorstel „zynde ten uitersten drukkende en reuneus voor dit schraale en drooge Eiland en tengevolge moet hebben dat een groot gedeelte van de inwoners, so niet aan den Bedelstaf het Eiland sullen moeten verlaaten geen resources van binnen de Bronnen van buyten gestopt, wat akelige vooruitsigte, reeds zyn de Effecten en slaaven zedeert vier maanden 25 pct. in prys vermindert . . . grootste gedeelte van de Eigenaars van tuyne en Huyse kunnen de Intresten niet betaalen, en so de Hypoteecq houders geen consideratie gebruycken zyn de selve reeds gereuneerd. Het kan de intentie van Zyne Majesteit, onsen geliefden Kooning absoluut niet weesen, om Zyne Westindische on-

derdaanen so swaar te belasten, dat zy daar door genoodsaakt wierden dit Eiland te moeten uit aarmoede verlaten." Hij stelde voor een belasting van $2\frac{1}{2}$ % van alle inkomens, ook die der ambtenaren, boven 250 pesos 's jaars.

Duyckinck wilde eerst eens weten, of de reeds zeer drukkend zijnde bestaande belastingen niet toereikend zouden zijn. Van Uytrecht achtte eiland en inwoners veel te arm voor deze nieuwe belasting, wilde desnoods de helft der voorgestelde bedragen op die wijze heffen. Beutner voelde weinig voor de nieuwigheid, en zou — als 't moest — alleen een patentrecht van bepaald aangewezen professiën en broodwinningen willen.

Aardig is de philippica, waartoe de Raad-fisikaal Van Starckenborgh in dit uit het Moederland afkomstige voorstel aanleiding vond. Curaçao, zei hij, is niet te vergelijken met Nederland of zijn voornaamste koopsteden. Men weet ginds maar weinig van Curaçao, van zijn handel, landbouw en veeteelt en evenzeer van den staat zijner inwoners, hun vermogens, zeden en gewoonten. „Men heeft zeker effecten, Slaven etc^a, maar zyn die meest allen niet van A tot Z verbonden, het zy by hypotheeken, of obligatiën, de overigen moeten dagelyks een stuk meubel, goud of silver, ook andere van hun klynodien, zelfs klederen verkopen, om te eeten met hun familien". Van al die belastingen verwachtte hij, dat „de koopman zal huiverig worden, de werkman, zal benevens veele anderen elders zig begeven, en Curaçao zal ontbloot blyven van commercie en werklieden, zynde niet in staat te betalen."

Bij zoo ongunstige ontvangst zou men niet anders dan een intrekking of verwerping van het voorstel verwachten. Uit handen eener commissie, bestaande uit Nuboer, Cancrijn en Van Uytrecht, kwam het ontwerp echter aldus gewijzigd weer ter tafel, dat de Raad zich ermee vereenigde, natuurlijk „provisioneel en onder Zyner Majesteits nadere approbatie" en met deze toezegging, dat zoo gauw de andere middelen toereikend zouden zijn, het patentrecht zou worden ingetrokken. De goedkeuring des Konings werd verkregen maar blijkbaar niet van harte.

Met 1 Januari 1818 werd het tarief zelfs nog verhoogd. Dat was het laatste jaar. Den 2den Augustus deed de gouverneur-generaal in de raadsvergadering mededeeling van de afschaffing bij Koninklijk besluit van 20 Mei 1818. Men besloot dit echter voorloopig nog niet openbaar te maken, omdat men daarvan verslapping in de nakoming der bestaande verplichtingen vreesde.

Tot de niet bepaald fiskale maatregelen behoorde een *belasting op de slachting van Spaansche hoornbeesten*. Ook den invoer bedoelde men hierdoor niet te belemmeren, slechts wilde men de inlandsche veeteelt bevorderen.

Een van de eerste maatregelen, tot stijving der schatkist genomen, was een *weeldebelasting* op ponten, kanoos, pleziervaartuigen en „huissieraden en artikelen van Weelde”, als goud- en zilverwerk, juweelen, rijtuigen en paarden, die op publieke veiling verkocht werden (7 Mrt. 1816), tot 5 %, anderhalf jaar later vervangen door een algemeene *belasting op publieke veilingen* van hetzelfde percentage.

Omtrent de kosten van het bestuur en daartegenover de inkomsten der kolonie staan niet veel gegevens ter beschikking. Falck, de minister van Koloniën schreef 1 September 1818 aan den Koning: „de Eilanden... maken thans alleen de kosten van hun burgerlijk bestuur goed, en desniettegenstaande zijn de ingezetenen reeds herhaaldelijk klachtig gevallen over de zwaarte der hun opgelegde belastingen”¹⁾.

In het Oud-archief²⁾ bevinden zich uit den eersten tijd twee staten, die omtrent de ontvangsten eenige inlichtingen geven. In 1816, over tien maanden dus, werd ontvangen Ps. 77159.1.3, met een achterstand bij den ontvanger-generaal van 15000 pesos; over het eerste kwartaal van 1817 waren deze cijfers Ps. 17813.7.2 en 13000 pesos. Teenstra³⁾ teekende aan, dat in 1816 de jaarlijksche civiele uitgaven 200.000 gld, bedroegen

¹⁾ *Ambtsbrieven*, bladz. 57.

²⁾ No. 388.

³⁾ *T. a. p.* I, bladz. 194.

en onder Cantz'laar 170.000 gld. Van den Bosch, *Nederlandsche bezittingen in Azië, Amerika en Afrika*, zegt, dat in 1818 de jaarlijksche inkomsten op 97.000 gld. begroot werden, zoodat een aanzienlijke bijdrage van het moederland noodig was, ongerekend de uitgaven voor het garnizoen, op omtrent 280.000 gld. geraamd. Het is niet heel duidelijk welke waarde aan deze cijfers te hechten is; het meest zegt nog, dat, toen Cantz'laar het bestuur aanvaardde, voor Ps. 5777.1 aan onbetaalde gouvernements-ordonnantiën in omloop was.